

११ अ० तस्यापत्यम् अर्थः । कार्तवीर्यं तदपत्ये कार्त-
वीर्यशब्दे विवृतिः “गर्भस्य सम्भवतः पूर्वं शिरः
सम्भवतीत्याह शौनकः शिरोसूलत्वाद्देहेन्द्रियाणां,
हृदयमिति कृतवीर्यः बुद्धेर्भनसस्य स्थानत्वात्” सुश्रुतः ।
२ वीर्यान्विते त्रि० :

कृतवेतन त्रि० कृतं वेतनं यस्य । “योयावत् कुरुते कार्यं
तावत्तस्यैव वेतनम्” या० उक्तरीत्या कृतवृत्तिके दासे ।

“प्रमाददुष्टनष्टांश्च प्रदाप्यः कृतवेतनः” या० सू०

कृतवेदिन् त्रि० कृतं वेत्ति विद-णिनि । कृतोपकारस्योप-
कारके स्त्रियां ङीप् [रत्नमा०]

कृतवेध(क) पु० कृतो वेधोऽस्य वा कप् । श्वेतकौषातक्यां
कृतवेधना स्त्री कृतं वेधनं यस्याः । कौषातकीलतयाम्

राजनि० [शिल्योऽपि नियसेत् कृतकालं युरोर्गृहे] या०

तथिल्य पु० कृतमभ्यस्तं शिल्पं येन । अभ्यस्तशिल्ये “कृत-
कृतश्चम त्रि० कृतः अभ्यो येन । महोत्साहान्विते । “पौरा-
णिकः पुराणे कृतश्चमः” भा० आ० ८५ लो० । २ धर्म

राजसभ्ये ऋषिभेदे ‘वलीवाकः शिलीवाकः सत्यपावः
कृतश्चमः’, भा० सू० ४ अ० यभसभ्योक्तौ

कृतसंज्ञ त्रि० कृता संज्ञा संज्ञेतो यस्य । कृतसंज्ञेते दासादौ

“गुल्मांश्च स्वापयेदाप्नान् कृतसंज्ञान् समन्ततः” मनुः

‘रक्ततप्तन्ये नरेणाकृतसंज्ञेन विशुद्धेनान्तरात्मना’

भा० आ० ५ अ० । कृतसंज्ञेतादयोऽप्यत्र “नामगृहीतं

कृतसंज्ञेतम्” जयदेवः

कृतसापन्निका स्त्री कृतं सापत्न्यं यस्याः कप् टापि अत

इत्ये यलोपः । अथ्यूटायां स्त्रियम् यस्याः विवा-

हात् पश्चात् तस्मतिना विवाहान्तरं कृतं तस्याम् अमरः

कृतस्वर पु० कृतः स्वरः शब्द उपतापो वा येन यत्न वा ।

स्वर्णोत्पत्तिस्थाने स्वर्णकरे कार्तस्वरः रक्तशब्दे त्रि०

कृतहस्त त्रि० कृतः अभ्यस्तः हस्तो वाणादित्यागमोक्षणला-

ववर्द्धपा हस्तशिखा येन । सुशिक्षितशरविद्ये जने

अमरः “अप्राप्तांश्चैव तान् (शरान्) पार्यचिच्छेद कृत

हस्तवत्” भा० वि० १६७ लो० “अप्राप्तांश्चैव तान् वाणान्

चिच्छेद कृतहस्तवद्” हरिवं० १६१०५ लो०

कृताकृत न० कृतं कार्यश्च अकृतं कारणं च समा० इ० ।

। कार्यकारणयोः । “क्तेन नजविशिष्टेनानज्” पा०

कर्म० । कृते अकृते च २ होमादौ । ऋत्विगुशेषस्य ब्रह्मणः

कृताकृतावेक्षणाय होमादौ वरणम् क्रियते इति याज्ञिक-

सम्प्रदायः । ३ कृतशब्दोक्ते कात्यायनपरिभाषिते तण्डु-

लादौ कार्यकारणरूपे ४ परमेश्वरे पु० “लोकाध्यक्षः

सुराध्यक्षः गृहधर्मा कृताकृतः” विष्णुसं० “कृतश्च

कार्यरूपेण, अकृतश्च कारणरूपेण इति कृताकृतः”

भा० । भावे क्त कृतं करणम् अकृतमकरणं इत्यं० ५ कर-

णाकरणयोः न० द्विव० । “नैनं कृताकृते तपतः” शत०

ब्रा० १४।७।२।२७ । कृतश्चाकृतश्च । इन्द्रिश्चिक्ते

किञ्चिदकृते च “कृताकृतश्च कनकं हस्तिनश्चाचलोपमाः”

भा० आनु० ५३ अ० “कृताकृतांस्तण्डुलांश्च पल्लौदनमेव

च” या० सू०

कृतागम पु० कृत आगमोयेन । १ परमेश्वरे वेदशास्त्र

कर्तृत्वात्तस्य तथात्वम् । “कृतकर्म कृतागमः” विष्णुसं०

कृतोवेदात्मकआगमोयेनेति कृतागमः “अस्य महतो

भूतस्य निःश्वसितमेतद्व्यवहारे यजुर्वेदः सामवेदश्च”

इति श्रुतेः” भा० “कामः कान्तः कृतागमः” विष्णुसं०

कृताग्नि पु० कृतवीर्याग्निजभ्रातरि । कृतवीर्यशब्दे विवृतिः

कृताङ्ग पु० कृतसंख्यकश्चतुःसंख्यकोऽङ्गोयत्न । चतुःसंख्या-

न्विते पाशकभेदे [लुह्ये २ संयुटीकृतहस्ते त्रि० धरणिः

कृताञ्जलि पु० कृतोऽञ्जलिखिरप पत्तसङ्कोचो येन । १ लज्जा-

कृतात्मन् पु० कृतः शिक्षितः संस्कृतो वा आत्माऽन्तःकरणं

यस्य । १ शिक्षितचित्ते, २ गुह्यान्तःकरणे च । “गृहे

गृहवतां नित्यमागच्छन्ति कृतात्मनाम्” “उच्चावचेषु

भूतेषु दुष्प्रैयामकृतात्मभिः” मनुः “पर्याप्रकामस्य कृता-

त्मनस्तु इहैव सर्व्वे प्रविर्तीयन्ति कामाः”

कृतात्यय पु० कृतस्य कर्मजन्यभोगस्यात्ययोऽवसायश्च ।

भोगं विना कृतकर्मनाशे “कृतात्ययेऽनुशयवान्” या० सू०

कृतानुकृत न० कृतस्यानुकृतमनुकरणम् । कृतप्रतिहतौ

कृतताडनादेस्ताडने “तौ जप्ततस्तदान्योन्यं कृतानुकृत-

कारिणौ” रामा० “कृतानुकारकतप्रतिकृत्यादयोऽप्यत्र

कृतान्त पु० कृतः अन्तो विपर्ययनाशो-निश्चयो विषयपरि-

च्छेदो वा येन । १ सिद्धान्ते । “कृतो नाशो येन ।

२ दैवमात्रे ३ पापे ४ वसे च । ५ पूर्व्वदेहजन्ये फलोन्मुखे

इदमेव अमरः ७ शनौ पतद्वारे च शब्दचि० “कृता-

न्तकुजयोर्वारे यस्य जन्मदिनं भवेत्” ति० त० उच्यो० ६ यस-

दैवत्ये भरणोपक्षले लक्षितलक्षणया १० हितसंस्थयाश्च

कृतान्तजनक पु० इत० । स्वर्थे हेमच० कृतान्तो जनको-

यस्याः काढागुरुणि रेणुकागवद्व्ये स्त्री शब्दच०

कृतान्न न० कृतं पक्वं तदन्नश्च । खड्गुकादौ पक्वाणे, कृ-

तान्नसुदृक् स्त्रियः” इति अग्निभाष्ये कतिः । पाञ्चान्त्य